

ПОСІБНИК ВІКТОРА ЧЕПЕЛИКА З ІСТОРІЇ СВІТОВОЇ АРХІТЕКТУРИ

Сторінка історії педагогічної спадщини науковця

Текст підготували
доктор мистецтвознавства Андрій ПУЧКОВ,
кандидат архітектури Оксана ЧЕПЕЛИК

Вступна стаття Андрія ПУЧКОВА

Інститут проблем сучасного мистецтва НАМ України серед інших завдань, спрямованих на покращення рівня художньої освіти в Україні, вважає за добродійний обов'язок необхідність привернення уваги до спадщини провідних педагогів у царині підготовки ними навчальних посібників, підручників, конспектів лекцій. Саме з лекційних курсів упродовж століть — від першого європейського університету в Болоньї — виникали нові галузі наукового знання, оскільки магістри, доктори і професори, «обкатуючи на слух» перед зацікавленою (або ж незацікавленою) аудиторією ті або ті власні спостереження, працювали на майбутнє дисциплін не як педагоги, а як науковці. Вони намагалися поєднати в своїй особі науковця з викладачем. Досі організаційна система підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів передбачає двовекторність: аби стати викладачем, ти маєш щось зробити як науковець, щоб отримати право говорити перед іншими людьми. Лише відтоді університет стає для слухача справжньою *almae matris*. Особа лектора інколи запам'ятовується на все життя, його лекційний курс перетворюється на науковий доробок.

Істориків архітектури в Україні, як і в інших державах, спеціально не готують, але викладати історію архітектури у мистецьких (особливо архітектурних) вишах треба. Через те до цих цікавих занять долучаються або мистецтвознавці, або ж самі архітектори, для яких історія фаху виявилася цікавішою за власну архітектурну практику. Втім, історик архітектури (як архітектурознавець) теж займається архітектурною діяльністю, хоч би що говорили про

всю умовність відмінності створення мисленневих форм від створення форм матеріальних. Зокрема, в Україні людьми, які залишили яскравий досвід викладання дисциплін загальноісторичного циклу в галузі архітектури, були декілька осіб (яскравих узагалі небагато): у Києві це Іполит Владиславович Моргілевський (1889–1942), Микола Павлович Северов (1887–1957), Юрій Сергійович Асеев (1917–2005) та Віктор Васильович Чепелик (1927–1999), історію російської архітектури довгий час викладав Микола Йосипович Кресальний (1912–1987), у Харкові — Олексій Олексійович Тіц (1916–1988); в Одесі історію архітектури східних країн читав студентам Олександр Борисович Раллев (1945–2005). Як усі вишівські викладачі, згадані педагоги повинні були укладати «методичні вказівки», посібники, друкувати курси лекцій, і деякі з цих видань, оприлюднених невеликим накладом й часто-густо у посередньому поліграфічному виконанні¹, увійшли до педагогічної спадщини України.

Скажімо, програмна постать, зразок вишівського лектора — професор Андрій Петрович Мінаков (1893–1954), «диригент самого себе»², який викладав теоретичну механіку на мехматі МДУ, — на жаль, не лишив, окрім усної спадщини, значного писемно-педагогічного доробку. Чи багато артистів лишають інструкції з акторської майстерності? Це справа режисерів гатунку Ейзенштейна, Мейерхольда чи Станіславського. Викладачі, які приголомшували студентів лекторською майстерністю на вишівських лавах, не завжди були ошатними літераторами, здатними оформити лекційний матеріал — результат наукового пошуку — в конструкцію посібника, який мав би ще й літературну цінність. Такі тексти — радше виняток, аніж правило, і про них слід час від часу нагадувати.

Пропонована републікація посібника «Зодчі середньовіччя і Нового часу», який належить перу професора Віктора Васильовича Чепелика, має на меті саме акт нагадування про яскраву людину, чудового лектора і неабиякого літератора³. Лев Ландау скаржився: «Я створив кілька непоганих фізичних теорій, але

¹ Щасливий виняток становить розкішний підручник проф. О. Б. Раллева, видрукований на крейдованому папері у дві фарби, — «История архитектуры развивающихся стран» (К.: Вища школа, 1986).

² К. С. Станіславський кликав А. П. Мінакова навіть на кін МХАТу.

³ Див. про нього: Віктор Васильович Чепелик: Бібліограф. покажчик творів з теорії та історії архітектури (до 70-річчя від дня народження) / Упоряд. А. О. Пучков; НДІТІАМ. — К., 1997; Віктор

шкода, що не можу опублікувати свою найкращу теорію — як треба жити. Ця теорія проста: треба любити життя і завжди насолоджуватися ним, любити людей, цінувати доброту. І пам'ятати, що людина має бути щасливою»⁴. Віктор Васильович на лекціях з історії світової архітектури навчав не в останню чергу саме цього: він вчив бути щасливим, і якщо комусь з його слухачів це інколи вдається, є тут дешиця заслуг професора Чепелика.

Посібник було затверджено Міністерством освіти УРСР для студентів спеціальності «архітектура» і видано Навчально-методичним кабінетом з вищої освіти при Міністерстві освіти УРСР навесні 1991 року російською мовою, восени 1991-го — українською: це був перший в Україні посібник українською мовою про історію світової архітектури. Натомість для републікації обраний російськомовний варіант видання, насамперед з естетичних міркувань: ілюстрації та шрифтові композиції, виконані автором, були відтворені у російськомовному виданні ліпше, ніж в українському.

Значну роботу з підготовки репродукцій до друку виконав О. С. Червінський, в технічному опрацюванні тексту активну участь взяла Ю. В. Діденко. Підсторінкові примітки належать упорядникам.

Виктор ЧЕПЕЛИК ЗОДЧИЕ СРЕДНЕВЕКОВЬЯ И НОВОГО ВРЕМЕНИ⁵

Воспитание будущего архитектора как творческой личности требует более углубленного изучения достижений выдающихся зодчих средневековья и Нового времени, внесших замечательный вклад в формирование строительного искус-

Васильевич Чепелик // А.С.С. — 1999. — № 4. — С. 66–69; Віктор Васильович Чепелик // Ант. — 2000. — № 4/6. — С. 110–111; *Чепелик В. В.* Автобіографія // *Чепелик В. В.* Український архітектурний модерн / Упоряд. З. В. Мойсеєнко-Чепелик. — К., 2000. — С. 350–356; *Пучков А.* Співець архітектури модерну // Українська культура. — 2002. — № 3. — С. 31; *Пучков А. О.* Віктор Васильович Чепелик і його нариси з історії української архітектури // *Чепелик В. В.* Бесіди про українську архітектуру / За ред. А. О. Пучкова. — К., 2013. — С. 5–13.

⁴ *Бессараб М.* На лекціях академіка Ландау // *Мастера красноречия*: Сб. — М., 1991. — С. 112.

⁵ Подається за: *Чепелик В. В.* Зодчие средневековья и Нового времени (VI–XIX вв.): Учеб. пособие для студентов специальности «Архитектура». — К.: УМК ВО, 1991. — 124 с.: ил. — ISBN 5-7763-0606-6.